

CUMHURİYET DEVRİNİN İLK HEKİMLERİ (*)

Dr. Feridun FRİK

Bu yıl Cumhuriyetin 50. yılın memleket çapında kutlarken, bizim sınıf da 50. meslek yılına girmiş bulunuyor.

Haydarpaşadaki eski Tıp Fakültesinde geçen 5 yıllık (1918 - 1923) öğrenim yaşantımızı anmak için, şimdi Haydarpaşa Lisesi olan binanın bir ders salonunda 14 Eylül Cuma günü toplanacağız. Önce yoklama yapıp, bu güne yetişememiş olan arkadaşlarımızı rahmetle anacağız. Sonra ömrümüzün en güzel 5 yılını geçirdiğimiz köşeleri dolaşarak ve 50 yıl önce, Fakülteden ayrılırken olduğu gibi, kapı önünde grup resmi çek-tireceğiz. 40. cı meslek yılımızda da aynı programı uygulamıştık.

Akşam, eş ve dostlarımızla birlikte Taksim Belediye gazinosunda yemekte tekrar birbirimize kavuşacağız. İstanbul Tabip Odası 50. meslek yılına erişenler için hazırladığı plaketleri Tabipler Birliği de 50. yıl rozetlerini vererek bugünün önemini belirtecekler.

Bu girişten sonra 55 yıl öncesine dönüyorum : 1918 yılı birinci dünya savaşının en bunalımlı günlerinde İstanbul Tıp Fakültesine giriş sınavlarını kazanarak tıp öğrenimine başladık. Askerlik görevini yapmakta olan yaşdaşlarımıza (1315 - 1316 lı) ayak uydurmak için 3 haftalık talim-gâh stajını yapmak üzere 13 kişilik bir kafile halinde Göztepedeki bir köşkte bulunan birliğe teslim edildik. İlk gece yerde yatmağa adapte olmadığım için bahçede Talat Cemil'in portatif karyolasında Orhan Mahir'in de katılması ile uyumayı denemiştik. O gece İstanbul üzerine bir uçak akını ve atılan bombaların ışıklarını uzaktan seyrettiğimizi bugün de hatırlamaktayım. Ertesi gün perişanlığımızı dile getirdiğim için takım subayından bir tokat yediğim; 55 yıl sonra bir arkadaşım hatırlattı. Gündüz talime çıkıyor, geceleri köşkün odalarında yere serilen bir battaniye üzerinde uyumaya çalışıyorduk.

Haftada bir gün izinle eve gidebiliyor, ve asker ocağında topladığımız böcekleri temizletiyorduk. Talim devresi, Pendikteki bir köşkte yapılan bir işlemle sona ermiş ve biz de tıbbiyedeki arkadaşların yanına dönmüştük.

Dersanelerde ön sıralarda yer tutmak bütün öğrenim süresince bir maraton yarışı olmuştur. Ders kitapları pek az olduğundan not tutabil-

(*) DİRİM 1973 Sayı 8.

mek için bu koşuyu kazanmak gerekir, bu yüzden çekişmeler eksik olmazdı. Hele sivil arkadaşların uzak evlerinden gelişleri bu yarışın hemen daima askerler tarafından kazanılmasıyla sonuçlanırdı.

Asker bölümünde hayat bir başka âlemdi. Yemeklerden sonra, ya koridorlarda dolaşır, ya da kahvehane dediğimiz salonda vakit geçirirdik. Kahvehaneye girince solda bir kantin vardı, ve pek gariptir, burayı Makaryos adlı bir rum işletirdi. Deniz tarafının sağ köşesinde camlı bir bölmede İskender ve Mehmet adlı ve sakallı iki berber çalışırdı. Kahvehanede sınıflara göre ayrılmış yerlerde uzun oturma peykeleri konulmuştu. Bazı akşamlar bir köşede duran piyano çalınır ve dans edilirdi.

Okulun işgalinden sonra yataklar çatı arasına sığdırılmış ve ilk sıralar buralarda sıkışık bir durumda barınmak zorunda kalmıştık. Bu arada tuvalet olmadığından gece kalkmak ihtiyacını duyanlar için terasa bidonlar konmuştu.

Okulun deniz tarafında ayrı bir hamamı vardı. Burada yıkanmak da bir savaşı andırırdı. Erkenciler, boru çalmadan merdivenlerden iner ve kapılar henüz açılmadığı için demir mutfak borularından kayarak hamamda kurna tutarlardı.

Mektepten kaçmak, Tıbbiye hayatımızın önemli bir tarafını teşkil eder. Hürriyeti kısıtlamaya karşı genç ruhların bir tepkisi diyebileceğim bu psikolojik konuda, pısrık damgası yememek de bir faktördü. Kalorifer kapısından sıvışmak için fırsat kollamak veya kalorifercilerle ahbap olmak lâzım gelirdi. Buralarda nöbetçi varsa borulardan kaymak veya dam yolundan fakülteye geçmek cesaret ve beden kabiliyetine bağlı idi. Bazan bu teşebbüsler daha başında iken, bazen de sonunda başarısızlığa uğrardı. Çünkü aynı yolları talebe iken kullanmış olan sınıf subaylarımız buralarda bizi kapana sıkıştırırlardı. Dışarda da müdür veya subaylara rastlamak tehlikesi vardı. En çok vakit geçirilen bölge, o zamanın eğlence anlayışına göre Kuşdili ve Yoğurtçu idi. Kaçış yakalanmalarının cezası adli hapis, tekrarında ise riyazî hapis idi. Yatakhane koridorunun Haydarpaşaya bakan ucundaki çıkmazda karşılıklı ve teker kişilik ahşap bölmeler halinde 10 hücre inşa edilmişti. Buraya kodes derdik. Adli hapis alanlara yemek (karavana) gelir, rizayi hapistekilere ise yalnız ekmek ve su çıkardı. Fakat hiç bir riyazi hapis tam manasıyla tatbik edilemez, ya adi hapislilerin veya kaçak gönderilen karavana ile arkadaşlar tarafından idare edilirdi. Kodesin hacı dediğimiz bir bekçisi vardı, bu da işi olurlarına bağlamağa alıştırmıştı. Bir kaç defa benim de ziyaret etmek fırsatı bulduğum kodesin hücre duvarlarında gelen gidenlerin yazıları

ve resimleri vardı. Senelerce sonra ziyaret ettiğim Heidelberg Üniversitesi'nin kodesinde de aynı manzaralara şahit olmuştum.

30.10.1818 Mondros mütarekesi imzalandı ve 6.11.1918 de İstanbul düşman kuvvetleri eline geçti. Okulun teras ve pencerelerinden yabancı savaş filolarının gelişini ne büyük üzüntü ile gözlemiştik. Arkasından mektebin askeri tıbbiye bölümü bir İskoç birliği tarafından işgal edildi. 19.5.1919 da Atatürk Samsun'a çıktı. Bunu Anadolu millî Savaşları izledi. Boğazlıyan kaymakamı Kemal bey, ermenilerin Doğu Anadoludan sürülmesinde suçluluk bahanesiyle Kürt Mustafa paşa harp divanı kararıyla (1919, yazı) idam edilmiş, cenazeye (Şehidi vatan) yazılı çelenk taşıyan Tıbbiyeliler katılmıştı. 14.3.1920 de Tıbbiyenin 94 kuruluş yılı Kadıköy Apollon sinemasında törenle kutlandı. 31.12.1921 de Teşrih (Anatomi) hocamız Prof. Dr. Mazhar paşa öldü ve ertesi gün cenaze töreni yapıldı.

29.1.1922 de son harp kabinesi sadrazamı (Başvekil) olan ve Roma'da öldürülen Sait Halim Paşanın cenaze törenine katıldık. Aynı yıl Nisan'da bir öğrenci hareketi, Anadolu hükûmetine cephe almış olan üniversite hocalarından Dr. Rıza Tevfik, Dr. Cenap Şahabettin, Ali Kemal, Hüseyin Daniş ve Varsamyan üniversiteden çıkarılınca kadar derslere girmeme kararı aldı ve bu karar uygulanıncaya kadar 5 ay (Nisan - Ağustos) direndi.

Yabancı askerlerle bir olaya yol açmamak için asker öğrencilerin izinleri kısıtlanmıştı. Bu nedenle okulda aramızda eğlenabilmek çareleri araştırıyorduk 1335 liler için ayrılık gecesi olarak 1336 lıların Yanık Kavuk adlı Tuluat oyunu ile başlayan ve 1337 lilerin edebî Kayseri gülleri piyesi ile açılan ve biz çıkıncaya kadar süren tiyatro hareketlerimizde Darülbeyt'i (o zamanki şehir tiyatrosu) repertuarından bir çok eserleri sahneye koyduk, hattâ bir de opera denemesi yaptık, ama başaramadık (Bu anılarımı Dirim yıl 1964 sayı 1 - 2 yayınlamıştım).

30.8.1922 Sakarya zaferi, üzüntü gözyaşlarımızı sevinç gözyaşlarıyla yıkadı.

İstanbul'dan düşman kuvvetlerinin çekilişi, Refet Paşanın İstanbul'a gelişi, (19.10.1922) Fakülteyi ziyareti (22.10.1922) ve bu coşkun sevinçler içinde (7.6.1923) dersler kesildi ve 18 Ağustos'ta Sınavlar başladı, kısa süreler ve kafiler halinde Cumhuriyetin ilk hekimleri olarak diploma aldık.

Bu kısa kronolojiyi, öğrenim devremizi tekrar anmak, ve bizden sonra gelenlere hatırlatmak için yazdım. Aradan 50 yıl geçmiş ve tarihi-

mizde ilk defa harpsiz 50 yıl geçirmiş olan mutlu kuşaklar yetişmiştir. Şükranla analım ve değerini takdir edelim.

Askeri Tıbbiyede sınıf mevcudumuz 117 idi, kısa bir süre sonra Azerbaycan gençlerinden 5 kişinin de katılması ile 122 olmuştuk. İlk yıl içinde asker öğrencilerden 10 kişi tıp öğrenimini terketti .Azeri gençler de mütareke sonrası yurtlarına dönmek zorunda kaldılar. 15 arkadaşımız çeşitli aralarla sivil öğrenime geçtiler, 2 kişi de Almanyaya gitti. 5 yıllık okul devresinde 6 arkadaşımız hayata gözlerini yumdular, 2 kişi de bizden sonra diploma aldılar. Bu suretle 1923 yılında skeri Tıbbiyeden diploma alanların sayısı **87 dir.**

Sivil arkadaşlar için vereceğim bilgide küçük yanlış olabilir. Girişte 45 kadar olan sayıları, askerden geçen 15 ile beraber 60 dır. O halde asker sivil bir arada 147 kişi oluruz.

50 yılın 1973 teki bilançosuna gelince; bu güne kadar hayata gözlerini kapayanların sayısı askerlerden 59 (sonradan sivile geçenlerle birlikte) ve sivillerden 19 olmak üzere 78 dir.

Bu süre içinde 5 arkadaşımız general, 3 dekan, 1 rektör, 10 profesör, 3 arkadaş doçent titri kazanmışlardır. 3 arkadaş milletvekili, 1 kurucu meclis üyesi, 1 elçilik siyasi müşaviri, 3 arkadaş da umum müdür olarak görev almışlardır. Askerlerin hemen hepsi albaylıktan emekli olmuşlardır.

10 arkadaşımızdan 2 si Suriye, 2 Ürdün, 2 Fransa, 2 Yunanistan, 1 Mısır, 1 i de Ermenistan'da görev alarak Türkiyeden ayrılmışlardır.

İhtisasa göre 20 dahiliyecisi, 16 operatör, 9 gözcü, 8 ginekolog, 7 dermatolog, 6 nörolog, 5 ürolog, 5kulakçı, 15 bakteriolog, 3 pediatri, 2 fisiyolog, 2 radyolog, 1 anatomo patolojisi, 1 de antropolog olarak belge almışlardır.

Bugün hayatta olan arkadaşlarımızın sayısı 61 dir, bunlardan 43 ü İstanbul, 8 i Ankara, 3 ü İzmirde ve birer kişi de Antalya, Aydın, Edremit, Eskişehir ve İzmit'te yerleşmiş bulunuyorlar.

5 Yıllık öğrenimimizin ders programı ile hocaları şöyle idi :

I. Sınıf :

Hayvanat (Zooloji) : Prof. vet. İsmail Hakkı (Çelebi), muavin Ali.
Nebatat (Botanik) : Prof. Dr. Esat Şerafettin (Köprülü), muavin Kadri Hikmet (Fizik) : Prof. Dr. Şevki, Kâzım Nuri (İçgören (as)).
Kimya (Şimi) : Prof. Kim. Hadî Faik, Prof. Kim. Mustafa Hakkı (Nalça-

cı) - Osman (as), Hadî Müştak (as).

II. Sınıf :

Teşrih (Anatomi) : Prof. Dr. Mazhar Paşa, Prof. Dr. Nurettin Ali (Berkol), muallim İsmail Hakkı, muallim, Tevfik Köse Ensac, mebhâsürüşeym (histoloji - embrioloji) : Prof. Dr. Tevfik Recep (Örensoy) - Niyazi (as),

Fizyoloji Prof. Dr. Kemal Cenap (Berksoy) - muallim Talha

III. Sınıf :

Bakterioloji : Prof. Dr. Refik (Güran), muavin İhsan Sami (Garan) Hıfzıssıhha (Hijyen) : Prof. Dr. Aristidi Paşa - Şerafettin Atmanoğlu (as) Usulü teşhisi seriri : Muallim, Dr. Tevfik Salim (Sağlam) Emrazı hariciye : Muallim Sadettin Vedat

IV. Sınıf :

Seririyatı dahiliye : Prof. Dr. Celâl İsmail Paşa, muallim Neşet Ömer, Alimcan (as) - muavin Necmettin Rıfat,

Seririyatı hariciye : Prof. Dr. Orhan Abdi (Kurtaran) - muallim Hayri, Ali Rıza Faik (as)

Seririyatı aynıye (göz) : Prof. Dr. Esad (Işık) Paşa, muavin Ziya (Gün), muavin Şâkir Ahmet (Ediz)

Seririyatı üzniye (kulak) : Prof. Dr. Ziya Nuri (Birgi) paşa - muavin Ali Haydar (Erel)

Seririyatı asabiye (nöroloji) : Prof. Dr. Raşit Tahsin (Tuksavul) - muavin Rüştü Recep (Duvar), Osman Cevdet (Çubukçu) (as)

Seririyatı cildiye (deri) : Prof. Dr. Celâl Muhtar - muavin Hüseyinzade Ali, muavin Hasan Reşat (Sığındım)

Emrazi dahiliye : Muallim, Dr. Neşet Ömer (İrdelp)

Emrazi cerrahiye : Muallim Dr. Sadettin Vedat

Teşrihi marazi (patol - anatomi) : Prof. Dr. Hamdi Suat (Gökmar), muavin Saim Ali (Dilemre) Tevfik Halil (Başas)

Fenni Kıbale (doğum): Prof. Dr. Besim Ömer (Akalin Paşa - muavin Kenan Tevfik, muavin İsmail Derviş

Müfredatı Tıp (ispençiyari) : Prof. Dr. Akil Muhtar Özden - Kim, Mustafa Nevzat (Pisak) - M. Vasıf (as)

V. Sınıf :

Seririyatı tedavi : Prof. Dr. Akil Muhtar Özden

Emrazı Dahiliye : Prof. Dr. Süleyman Numan Paşa - m. Süreyya Ali m. -
Tevfik Salim

Seririyatı hariciye : Prof. Dr. Kerim Sebati - m. Saddetin Vedat

Emrazı Hariciye : Muallim Hayri

Seririyatı Nisaiye : Prof. Dr. Asif Derviş Paşa - m. Fuat Fehim (Caculi)
- Zekâi Burak (as)

Seririyatı asabiye akliye : Prof. Dr. Raşit Tahsin (Tuksavul) - m. Rüştü
Recep (Duyar), Osman Cevdet (Çubukcu) (as)

Seririyatı Vilâdiye : Prof. Dr. Besim Ömer (Akalın) Paşa - m. Kenan
Tevfik, m. İsmail Derviş

Dahiliye polikliniği : Muallim. Neşet Ömer, Şükrü Emin (as)

Etfal polikliniği : Prof. Dr. Kadri Raşit (Anday) Paşa, muavin İhsan Hil-
mi Alantar, İsmet (Güneş) (As)

Cildiye polikliniği : Muallim. Dr. Hasan Reşat - m. Hüseyinzade Ali

Bevliye polikliniği : Prof. Decumeau - Bahattin Lütü (Varnalı) (as)

Tıbbı kanuni : Prof. Dr. Vasfi - m. Halit Naci (Tekin)

Ortopedi : Prof. Mouchet - m. Akif Şakir (Şakar)

Emrazı memaliki harre (Sıcak memleketler) Prof. Delamar - m. Sait Ce-
mil

Kimyayı Hayatı : Prof. Boutonnet

Bu hocalardan Prof. Esad ve Süleyman Paşalar mütarekeden sonra Maltaya götürülmüş ve ikibuçuk yıl sonra (30.10.1921) İstanbul'a döne-
bilmişlerdir. Prof. Celâl Muhtar bey harp yılları içinde İaşe nazırlığı yap-
mış ve harpten sonra Parise giderek uzun yıllar orada yaşamış, ölümün-
den sonra da bir kısım servetini Pasteur Enstitüsüne hibe etmiştir.

8 Hoca ve 1 muavin (Besim Ömer, Nurettin Ali, Kemal Cenap, Saim Ali, Refik, Ziya Nuri, Neşet Ömer, Şakir Ahmet, M. Vasıf) milletvekili se-
çilerek ayrılmışlar, 25 hoca ve muavin 1933 reformunda fakülte kadro-
sundan açıkta bırakılmışlardır. (Hamdi Suat, Esat Şerafettin, Şevki, Mustafa Hakkı, Kerim Sebati, Orhan Abdi, Süreyya Ali, Kenan Tevfik, İsmail Derviş, Mustafa Nevzat, Ethem Akim, Ziya Nuri, Ziya Gün, Şakir Ahmet, Sadettin Vedat, Besim Ömer, Asaf Derviş, Refik, İhsan Sami, Server Kâmil, Fuat Fehim, Raşit Tahsin, Kadri Raşit, Hüseyinzade Ali Hasan Reşat). Prof. Hasan Reşat, sonradan Afganistan Tıp Fakültesi dekanlığı yaptı. Bugün bu hocalardan ve muavinlerden Necmettin Rifat Yarar, Ali Haydar Erel, Ahmet Kemal Atay ve Kâzım Nuri İçgören ha-
yattadırlar. Fakülte dekanlığında önce Akil Muhtar, sonra Ziya Nuri Paşa bulundular. Askeri Tıbbiye'ye girdiğimiz zaman müdür Burhanet-
tin Binzet idi, kısa bir süre sonra ayrılarak Mustafa Talât (Özkan), ve

ondan sonra da Hulûsi (Alataş) geldi. Son müdürümüz Faik Ali (Berkol idi.

Gülhane Askeri Tababet tatbikatı mektebi (Askeri Tıp Akademisi) :

İstanbulu işgal eden yabancı kuvvetlerden Fransızlar da Gülhaneyi işgal etmişlerdi. Bu nedenle önce Gümüşsuyundaki asker hastanesinde ve aynı yıl boşalan binasına taşındığı Sarayburnundaki binada staj yaptık.

Dersler ve hocaları şöyle idi :

Dahiliye : Tefvik Salım (Sağlam)

I. Cerrahi : M. Kemal (Öke)

II. Cerrahi : Murat (Cankat)

Hıfzısıhha Abdülkadir (Noyan)

Bakterioloji : Hüsamettin (Kural)

Cildiye : Talât (Çamlı)

Göz : Niyazi İsmet (Gözcü)

Kulak : Sani Yaver (Taver)

Uroloji : Fuat Kâmil (Beksan)

Nöroloji : Nazım Şakir (Şakar)

Hayatî Kimya : Süreyya Hidayet (Serter)

Fizik Tedavi : Şemsettin (Ateş)

Anatomi Patoloji : Lütfi (Aksu)

Radyoloji : Şükrü (Cangören)

Askeri sıhhi hizmetler : Hasan Kadri (Dirim)

Nisaiye : Refik Münir (Keskin)

Müdür Tefvik Salım idi.

Bu kadrodan Dr. Talât Çamlı ve Abdülkadir Noyan hayattadır.